

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Ο Λέμουελ Φωλκ, ρώσος θεωρητικός του χάους, κυνηγημένος από το χάος επί της γης, περνάει κάτι χοντρά δάχτυλα όλο κάλους ανάμεσα από μια τούφα σταχτιά μαλλιά, που καταφέρνουν να φαίνονται ανεμοδαρμένα ακόμη και σε συνθήκες πλήρους άνοιγας. Ακουμπά το φρύδι του σ' ένα παγωμένο παράθυρο καθώς το τρένο διασχίζει το χώρο σύνδεσης των συρμών κατευθυνόμενο προς την αποβάθρα. Με τις αναχωρήσεις τα βγάζει πέρα, αλλά οι αφίξεις τού προκαλούν δυσπεψία, ημικρανίες και οξείς πόνους στο ηλιακό πλέγμα. Μια απίθανη φαντασίωση στριφογυρίζει στο μυαλό του: είναι ο Μεγάλος Σχολάρχης, γύρω στα 1917. Μακρινό πλάνο ενός τρένου που μπαίνει αργά στο σταθμό της Φινλανδίας. Γκρο-πλαν στον υπέρτατο *Χόμο σοβιέτικους*, όπως φαίνεται μέσα από ένα βρεγμένο τζάμι, να τον τρώει ο φόβος του λιντσαρίσματος ή, ακόμη χειρότερα, της αδιαφορίας. Η νευρική του Βλαντιμίρ Ίλιτς μεταδίδεται στον Λέμουελ. Ο πονοκέφαλός του πιέζει από πάνω τους βολβούς των ματιών του Λέμουελ, οι κράμπες του τού σφίγγουν τα σωθικά.

Το όραμα ξεθωριάζει καθώς το τρένο φτάνει στην αποβάθρα. Ξεφτισμένες αφίσες διαφημίζουν φτηνά ενοικιαζόμενα αυτοκίνητα, οδοντόπαστες με φρεσκάδα μέντας, ένα τοπικό κινέζικο εστιατόριο. Γκράφιτι καταγγέλλουν τα σχέδια ν' ανοίξει στην περιοχή μια χωματερή για πυρηνικά απόβλητα. Στοιβές από εμπορεύματα με τυπωμένη την ένδειξη ΑΝΩ ΠΛΕΥΡΑ περνάνε μπροστά από το παράθυρο. Ποιος αποφασίζει, σε κάθε συγκεκριμένη χώρα, ποια πλευρά είναι πάνω; αναρωτιέται ο Λέμουελ. Κάτω από τα πόδια του ακούγεται ένα υδραυλικό σφύριγμα, μια στριγγλιά από τους τροχούς. Το τρένο σταματάει μέσα σε κραδασμούς. Στη σχάρα πάνω απ' το κεφάλι του, μια πελώρια χαρτονένια βαλίτσα είναι έ-

τοίμη να πέσει. Ο Λέμουελ, με απροσδόκητη σβελτάδα, την αρπάζει έγκαιρα και καταφέρνει να τη στήσει στο δάπεδο. Έξω απ' το παράθυρο, μια φιγούρα στην οποία ο Λέμουελ αναγνωρίζει αμέσως έναν Χόμο αντισοβιέτικους χτυπάει τα πόδια χάμω για να απομακρύνει τις δαγκάνες του κρύου. Ακριβώς πίσω του, δυο άντρες και δυο γυναίκες αφήνουν απ' το στόμα τους μεγάλα σύννεφα υδρατμών καθώς παρατηρούν τους επιβάτες να κατεβαίνουν απ' το τρένο.

Ο Λέμουελ καταλαβαίνει τη διαφορά ανάμεσα σε μια επιτροπή υποδοχής και μια ομάδα λιντσαρίσματος. Ξεθαρρεύοντας, σηκώνει το χέρι και τους χαιρετάει μέσα από το βρεγμένο τζάμι. Μια γυναίκα με γούνα αλεπούς φωνάζει, «Αυτός πρέπει να 'ναι», και σηκώνει μια πινακίδα τυλιγμένη με σελοφάν για να τον οδηγήσει στη Γη της Επαγγελίας. Περνώντας στον ώμο το φαγωμένο λουρί του παλιού του σακιδίου από τον Κόκκινο Στρατό, κρατώντας σφιχτά τη χαρτονένια βαλίτσα στο ένα χέρι και μια σακούλα από το ντιούτιφρη στο άλλο, ο Λέμουελ διατρέχει παραπαίοντας το διάδρομο μέχρι την πόρτα και εντοπίζει την επιτροπή υποδοχής να περιφέρεται στην πλατφόρμα μέσα στη γλυφή λίμνη από φως που σχηματίζει ένας γυμνός ηλεκτρικός γλόμπος. Παλεύοντας με τις αποσκευές του κατεβαίνει με την πλάτη τα σιδερένια σκαλιά και στρέφει να αντικρίσει την επιτροπή.

Ο διευθυντής, ψηλός, αδύνατος, ξερακιανός, κολυμπώντας μέσα σ' ένα μπουφάν του σκι, που τον κάνει να φαίνεται πιο ελαφρύς απ' τον αέρα, βγάζει ένα χοντρό γάντι από προβιά, δοκιμάζει τις κλειδώσεις των δακτύλων και τείνει ένα κρύο χέρι.

— Καλώς ήρθες στην Αμερική, δηλώνει με ολοφάνερη ειλικρίνεια. Καλώς ήρθες στην πολιτεία της Νέας Υόρκης. Καλώς ήρθες στο Ινστιτούτο Προηγμένων Διεπιστημονικών Μελετών του Χάους.

Προσπαθεί να χαμογελάσει, αλλά οι παγωμένοι μύες του προσώπου του καταφέρνουν μόνο ένα βιασμένο μειδίαμα. Τα μελανιασμένα του χείλια ίσα που σαλεύουν καθώς ανεβοκατεβάζει το χέρι του Λέμουελ.

— Χαίρομαι που οι παλιοκομμουνιστές σε άφησαν επιτέλους να φύγεις.

— Ακριβώς αυτό έκαναν, συμφωνεί με θέρμη ο Λέμουελ.

— Για να είμαι ειλικρινής, ποτέ δεν περίμενα να σε δω απ' αυτή την πλευρά του Παραπετάσματος.

Ο Λέμουελ μουρμουρίζει κάτι σαν «δεν υπάρχει πια Σιδηρούν Παραπέτασμα».

Μια ριπή αριπτικού ανέμου του φέρνει δάκρυα στα μάτια. Η γυναίκα με τη γούνα αλεπούς σκύβει και του χώνει κάτω απ' τη μύτη μισή ντουζίνα κόκκινα τριαντάφυλλα τυλιγμένα σε ζελατίνα.

— Οι Ρώσοι, ενημερώνει συγκινημένα τους άλλους, παρεξηγώντας τα δάκρυά του, φοράνε την καρδιά τους στο πέτο.

Ώσπου να το χάσει, ο Λέμουελ μάθαινε μόνος του κάποια στοιχειώδη αγγλικά από ένα *Εγχειρίδιο Ασκήσεων της Βασιλικής Καναδικής Αεροπορίας*. Αδυνατώντας να καταλάβει πώς γίνεται να φοράς την καρδιά σου στο πέτο, κάνει πίσω την ανθοδέσμη.

— Είμαι αλληγορικός, εξηγεί. Θέλει όσο τίποτε άλλο να κάνει καλή εντύπωση, αλλά δεν ξέρει με ποιον τρόπο. — Τα λουλούδια και το κρύο μου φέρνουν δάκρυα.

Η γυναίκα με τη γούνα αλεπούς και ο διευθυντής αποφεύγουν να κοιτάξουν ο ένας τον άλλο.

— Τα καλοκαίρια πρέπει να είναι κόλαση για σας, λέει η Αλεπού σε μια γλώσσα που στον Λέμουελ μοιάζει για σερβοκροάτικα. Το ίδιο και οι χειμώνες, αν το καλοσκεφτείς.

Ο διευθυντής προχωρεί με επισημότητα στις συστάσεις.

— Η Ντι-Τζέι Στάρμπακ, πληροφορεί τον Λέμουελ, διδάσκει ρωσική λογοτεχνία 404, δηλαδή κυρίως αλλά όχι μόνο Τολστόι, στο πανεπιστήμιο. Βρίσκεται εδώ υπό την ιδιότητα της προέδρου του τοπικού ομίλου σοβιετοαμερικανικής φιλίας.

Ο Λέμουελ, σκύβοντας αδέξια πάνω απ' το χέρι τής Αλεπούς, μουρμουρίζει κάτι σαν «δεν υπάρχουν πια Σοβιετικοί».

Τα μάτια τής Ντι-Τζέι γυαλίζουν ανυπόμονα.

— Ψάχνουμε για καινούργιο όνομα, παραδέχεται με τα λαρυγγόφωνα σερβοκροάτικα ρώσικά της.

Ο διευθυντής, που λέγεται Τζέι Άλφρεντ Γκούνττζίερ, κάνει σινιάλο στην επιτροπή να προχωρήσουν. Ένας άντρας με γυαλιά χοντρά σαν τζάμια, αστροφυσικός που μελετάει τις κοσμικές αρρυθμίες, έρχεται να τον συστήσουν.

— Ο Σεμπάστιαν Σκαρ, ο Λέμουελ Φωλκ.

Ο Σκαο γέρνει το κεφάλι και απευθύνει τα λόγια του σ' ένα μακρινό γαλαξία που στον πυρήνα του πάλλεται ένα μυστηριωδώς ακανόνιστο πάλσαρ.

— Εντυπωσιάστηκα από τις παρατηρήσεις του Φωλκ στο ζήτημα της εντροπίας, δηλώνει, λες και ο Λέμουελ δεν βρίσκεται εκεί. Με γοήτευσε η περιγραφή της ακατάσχετης διολίσθησης του σύμπαντος προς την αταξία, προς το χάος.

Ένας πιο ηλικιωμένος άντρας έρχεται μπροστά και βγάζει ένα ναυτικό σκούφο από αστραχάν αποκαλύπτοντας το κοντοκουρεμένο γκρι χνούδι στην κορυφή της κεφαλής του.

— Είμαι ο Σάρλυ Άτγουοτερ, ανακοινώνει, τρώγοντας τα σύμφωνα σε σημείο που ο Λέμουελ δυσκολεύεται να τον παρακολουθήσει. Όταν είμαι νηφάλιος, δηλαδή τις καθημερινές πριν από το μεσημέρι, μελετάω την τάση επιφανείας του νερού που στάζει από τη βρύση. Η εργασία σας για τη σχέση μεταξύ ντετερμινιστικού χάους και αυτού που αποκαλείτε ψευδοτυχαιότητα με άφησε άναυδο.

Μια ωραία μεσόκοπη γυναίκα παίρνει το λόγο με κοφτή αγγλική προφορά:

— Ματίλντα Μπέρτονισλ, αυτοσυστήνεται. Καλλιερρώ χαοσχετικές νιφάδες χιονιού στο προκατακλυσμαίο εργαστήριο του Ινστιτούτου. Παρακολούθησαμε το κατόρθωμά σας με τον υπολογισμό τού π μέχρι τα τρία δεσκατομμύρια, τριακόσια τριάντα εκατομμύρια δεκαδικά ψηφία. Η διατύπωσή σας ότι, εάν το π ήταν όντως τυχαίο, θα έπρεπε τότε-τότε να παρουσιάζει κανονικότητα, φάνηκε σε όλους μας εξαιρετικά κομψή. Κανένας μας δεν είχε αφιερώσει πολλή σκέψη στο αίνιγμα της τυχαίας κανονικότητας ως συστατικού της καθαρής τυχειότητας. (Χαμογελάει ελαφρά.) Οι συνάδελφοι είναι ενθουσιασμένοι που ένας από τους επιφανέστερους τυχειολόγους του δυτικού κόσμου θα βρίσκεται ανάμεσά μας.

Ο Λέμουελ, αφυπνισμένος, αρπάζει το χέρι της και, σκύβοντας, ακουμπά τα σκασμένα του χείλια στο χειροποίητο θιβετιανό της γάντι. Η χειρονομία είναι σημάδι μιας παλαιάς φτώχιας ξένης προς τη νεότερη, περισσότερο κάθιδη και απελπισμένη φτώχια των προλεταριακών μαζών. Ισιώνοντας το κορμί του, ο Λέμουελ καθαρίζει το λαιμό του μ' ένα τραχύ νευρικό βήξιμο. Όταν έχει να

κάνει με αφηρημένες ιδέες, του αρέσει να πιστεύει ότι θα μπορούσε να τα βάλει και με τον Αϊνστάιν. Είναι λιγότερο σίγουρος για τον εαυτό του και πιο εύκολο να πτοηθεί όταν έχει να κάνει με ανθρώπους. Σ' αυτή την περίπτωση σπεύδει να καλυφθεί πίσω από απομνημονευμένες φράσεις: τους διαβεβαιώνει όλους ότι είναι περιχαρής που κλήθηκε ως επισκέπτης καθηγητής στο Ινστιτούτο και ότι ανυπομονεί να βουτήξει στα χαοσχετικά νερά του.

Ψάχνοντας τα πρόσωπα των συνομιλητών του, ο Λέμουελ γλιστράει σε μια υπέροχη φαντασίωση: Η σουηδική προεβία τον πληροφορεί ότι του απονεμήθηκε το βραβείο Νόμπελ για την πρωτοπόρο εργασία του στην καθαρή τυχαιότητα. Κοντινό πλάνο στον πρέσβη, που φοράει χοντρά γάντια από προβιά. Γκρο-πλαν στην τραπεζική επιταγή των 380.000 δολαρίων ΗΠΑ, καθώς τη δίνει στον Λέμουελ. Στη μαύρη αγορά της Πετρούπολης αυτό μεταφράζεται σε περίπου 380 εκατομμύρια ρούβλια. Ο Λέμουελ, βολεμένος για την υπόλοιπη ζωή του, βολεμένος και για την επόμενη, ρουφάει τον παγωμένο αέρα που του καίει τα ρουθούνια. Ο πόνος τού θυμίζει ποιος είναι και πού βρίσκεται. Τα μέλη της επιτροπής υποδοχής τον κοιτάνε σαν να περιμένουν ένα ανκόρ. Ίχνη πανικού εμφανίζονται στις άκρες των κοκκινισμένων ματιών του. Τα φρύδια του ορθώνονται, τα ρουθούνια του τρεμοπαίζουν καθώς εγκαταλείπει το κείμενο που έχει ετοιμάσει και παπαγαλίζει στις ατέλειωτες ώρες της πτήσης Πετρούπολη - Σάνον - Νέα Υόρκη. Είναι κατάκοπος απ' το ταξίδι, τους λέει. Χρειάζεται απεγνωσμένα να ουρήσει. Θα ήταν κατάχρηση της φιλοξενίας τους αν ζητούσε ένα φλιτζάνι αυθεντικό αμερικάνικο στιγμιαίο καφέ;

Ο Τσάρλυ Άτγουοτετ, που τόση ώρα κρατούσε την αναπνοή του για να καταπολεμήσει το λόξυγγα, λέει:

— Τι θα λέγατε για κάτι με λιγουλάκι παραπάνω οινόπνευμα μέσα του;

Μουρμουρίζοντας, «Ο Φωλκ χρειάζεται οπωσδήποτε ή καπέλο ή κούρεμα», η Αλεπού κάνει μεταβολή πάνω στο μυτερό τακούνι της γαλότσας της και κατευθύνεται προς τον αυτόματο πωλητή καφέ του σταθμού. Με μια κίνηση του κεφαλιού ο διευθυντής κάνει νόημα στον Λέμουελ να την ακολουθήσει.

Κι αυτό κάνει. Με απέραντη ευγνωμοσύνη ο Λέμουελ αφήνει

τον εαυτό του να στριμωχτεί ανάμεσα στους ανθρώπους που προσφέρονται να τον σώσουν από μια μοίρα χειρότερη απ' το θάνατο: το χάος!

Το τελευταίο που περίμενε όταν ζητούσε άδεια εξόδου από τη χώρα, ήταν να του τη δώσουν. Το τελευταίο πράγμα που ήθελε ήταν να φύγει από τη Ρωσία. Ήταν αναμφίβολα μια δυσάρεστη πραγματικότητα ότι η πρώην Σοβιετική Ένωση παρασυρόταν στη δίνη του χάους: τα ράφια στα μαγαζιά έμεναν άδεια, ο κόσμος είχε αρχίσει να πιάνει γάτες και περιστέρια και να βράζει καρυτόφλουδες αφού το τσάι ήταν πια πολύ ακριβό, ο πληθωρισμός κάλπαζε με τριημέριους ετήσιους ρυθμούς, οι πρώην κομμουνιστές που ισχυρίζονταν ότι κυβερνούσαν στη Μόσχα μοίραζαν τα λεφτά με την ταχύτητα που τα τύπωναν. Ο μισθός του Λέμουελ στο Ινστιτούτο Μαθηματικών Β.Α. Στεκλώφ, όπου εργαζόταν επί είκοσι τρία χρόνια, είχε τριπλασιαστεί το τελευταίο τετράμηνο. Η τιμή μιας φραντζόλας, όταν την έβρισκες, είχε τετραπλασιαστεί. Σύντομα θα χρειαζόταν μια σακούλα σκουπιδιών των πενήντα λίτρων (αδύνατο να τη βρεις) για να πάει στην πρώην σύζυγό του τα λεφτά της μηνιαίας διατροφής. Παρ' όλ' αυτά, τούτο το χάος είχε το πλεονέκτημα πως ήταν δικό του. Ο άγγλος σεναριογράφος Σαίξπηρ είχε πέσει διάνα όταν είπε πως είναι καλύτερα να ζούμε στο χάος που γνωρίζουμε παρά ν' ανοίγουμε πανιά προς κάποιο άλλο χάος που αγνοούμε. Ή κάτι τέτοιο τέλος πάντων.

Αν έτσι είχαν τα πράγματα, τι έσπρωξε ένα άτομο τόσο βαθιά επιφυλακτικό όπως ο Λέμουελ (πάντα υποστήριζε ότι δύο και δύο φαίνεται πως κάνουν τέσσερα) να ξεκινήσει για υποτιθέμενα θερμότερα κλίματα και πιο πράσινα τοπία;

Ο Λέμουελ ζητούσε άδεια εξόδου κάθε χρόνο από τότε που άρχισε να ασχολείται με τη μελέτη της τυχαιότητας. Ήταν ένας τρόπος να παίρνει τυχαία δείγματα της πολιτικής κατάστασης. Κάθε Σεπτέμβρη συμπλήρωνε τις απαραίτητες αιτήσεις εις τριπλούν, επικολλούσε το απαραίτητο κρατικό χαρτόσημο και τις έριχνε στο ξεχειλισμένο καλάθι εισερχομένων του απαραίτητου καιροσκόπου γραφειοκράτη του υπουργείου Εξωτερικών. Κάθε χρόνο η αί-

τηση επιστροφόταν με την ένδειξη ΑΠΟΡΡΙΠΤΕΤΑΙ τυπωμένη πάνω της με κόκκινη σφραγίδα, δείχνοντας στον Λέμουελ ότι ο κόσμος που ήξερε, χωρίς κατ' ανάγκη και να τον αγαπάει, είχε τουλάχιστον το καλό ότι βρισκόταν σε τάξη. Διότι ο Λέμουελ είχε, απ' ό,τι φαινόταν, κάποια πρακτική γνώση κρατικών μυστικών. Γι' αυτό και δεν του επιτρεπόταν να ξεστρατίσει πέρα από τα σύνορα του κράτους.

Έτσι, όταν εκείνη τη χρονιά, μια σφραγισμένη άδεια εξόδου εμφανίστηκε σαν από θαύμα στο κοινόχρηστο γραμματοκιβώτιο, πανικοβλήθηκε. Φόρεσε τα γυαλιά του και τη διάβασε δυο φορές, έβγαλε τα γυαλιά του και τα σκούπισε με την άκρη της γραβάτας του, τα ξανάβαλε και την ξαναδιάβασε για τρίτη φορά. Αφού επέτρεπαν στον Λέμουελ Μελόροβιτς Φωλκ –βραβείο Λένιν για την εργασία του στο πεδίο της καθαρής τυχαιότητας και του θεωρητικού χάους και μέλος της εκλεκτής Ακαδημίας των Επιστημών– να ξεγλιστρήσει μέσ' από τα συνήθως σφιχτά δάχτυλά τους μαζί με τα όποια κρατικά μυστικά, σίγουρα το χάος είχε πια μολύνει τον σάπιο πυρήνα της γραφειοκρατίας, σίγουρα τα πράγματα ήταν χειρότερα από ό,τι είχε φανταστεί.

Αφού του έδιναν την άδεια να φύγει, αποφάσισε πως ήταν καιρός να του δίνει.

Είχε γνωρίσει τον διευθυντή του Ινστιτούτου δώδεκα χρόνια πριν στην Πράγα, σ' ένα συμπόσιο για τη σχετικά νέα επιστήμη του χάους. Προσκεκλημένος να παρουσιάσει μια εργασία του, ο Λέμουελ είχε καταπλήξει τους παρισταμένους με τη δουλειά του πάνω στο π , το ελληνικό γράμμα που αντιπροσωπεύει τον υπερβατικό αριθμό ο οποίος προκύπτει από τη διαίρεση της περιφέρειας ενός κύκλου με τη διάμετρό του. Σε αναζήτηση της καθαρής, ανόθευτης τυχαιότητας, ο Λέμουελ είχε προγραμματίσει έναν ανατολικογερμανικό κεντρικό υπολογιστή και είχε υπολογίσει την τιμή του π μέχρι τα εξήντα πέντε εκατομμύρια τριακόσιες τριάντα τρεις χιλιάδες επτακόσια σαράντα τέσσερα δεκαδικά ψηφία (παγκόσμιο ρεκόρ τότε) χωρίς ν' ανακαλύψει καμία ένδειξη τάξης στη δεκαδική ανάπτυξή του. Ο διευθυντής, εντυπωσιασμένος όχι μόνον από την πρωτοτυπία αλλά και από την κομψότητα της διατριβής, είχε φροντίσει να δημοσιευτεί στην υψηλού κύρους τετραμηνιαία έκδο-

ση του Ινστιτούτου. Το ένα άρθρο έφερε το άλλο. Ήδη διάσημος για την ανακάλυψη εν δυνάμει καθαρής τυχαιότητας στη δεκαδική ανάπτυξη του π , ο Λέμουελ, ένας κατά βάση τυχαιολόγος που πλατσούριζε και στα νερά της χαοτικής, άρχισε να χτενίζει την περιοχή που ο ίδιος αποκαλούσε αστειευόμενος «Χωράφι του Λέμουελ», την γκριζα εκείνη ουδέτερη ζώνη όπου τυχαιότητα και χάος αλληλεπικαλύπτονται. Κάθε φορά που κάποιος παρουσίαζε μια υποψήφια περίπτωση καθαρής, ανόθευτης τυχαιότητας, ο Λέμουελ την περνούσε από τις αυστηρές δοκιμασίες της επιστήμης του χάους και στη συνέχεια απεδείκνυε ότι αυτό που έμοιαζε με τυχαιότητα ήταν στην πραγματικότητα καθορισμένο, αν και απρόβλεπτο, άρα κάθε άλλο παρά καθορή τυχαιότητα. Η φύση, σύμφωνα με τον Λέμουελ, γεννούσε περιπλοκότερες τόσο απέραντες και τόσο απρόβλεπτες που εμφανίζονταν στο γυμνό μάτι ως παραδείγματα καθαρής τυχαιότητας. Αλλά αυτή η ψευδοτυχαιότητα, όπως υποστήριζε σε μια εργασία που χτύσωσε τη φήμη του στην Αμερική, δεν ήταν τίποτε άλλο από το όνομα που δίναμε στην άγνοιά μας. Δεν ξέραμε αρκετά. Τα όργανά μας δεν ήταν αρκετά ευαίσθητα. Τα δείγματά μας δεν απλώνονταν σε αρκετά μεγάλες χρονικές περιόδους της τάξης του ενός εκατομμυρίου ετών. Μόλις έσκαβες κάτω από την επιφάνεια, μόλις τελειοποιούσες τα εργαλεία μέτρησης του τυχαίου, μόλις μάκραινες το χρόνο της μέτρησης, έβρισκες (προς μεγάλη απογοήτευση του Λέμουελ) ότι αυτό που έμοιαζε με καθορή τυχαιότητα δεν ήταν καθόλου τυχαίο, αλλά μάλλον ένα αποτύπωμα αυτού που φυσικοί και μαθηματικοί συνήθιζαν πλέον να αποκαλούν χάος.

Για αρκετά χρόνια υπήρχε μια ανοιχτή προσφορά έδρας επισκέπτη καθηγητή στο Ινστιτούτο Προηγμένων Διεπιστημονικών Μελετών του Χάους. Το Ινστιτούτο θα ήταν εξαιρετικά ευτυχές αν ο Λέμουελ έφερε να χτενίσει το «Χωράφι του» στο δικό τους έδαφος. Τη μέρα που βρήκε την άδεια εξόδου στο γραμματοκιβώτιο, ο Λέμουελ θυμήθηκε την προσφορά της έδρας από το Ινστιτούτο την ίδια στιγμή που συνειδητοποίησε πόσο πολύ είχε ανάγκη να καθίσει. Στα σαράντα από τα σαράντα έξι χρόνια της ζωής του τον είχε φάει η ορθοστασία σε ουρές για τροφή, για χαρτί τουαλέτας, για υαλοκαθαριστήρες για το αγαπημένο του Σκόντα, για δελτία δια-

κοπών στα λουτρά της Μαύρης Θάλασσας, για λασπόλουτρα στη διάρκεια των διακοπών, για το διαμέρισμα που μοιραζόταν με δύο ζευγάρια τα οποία βρισκόνταν αιωνίως στα πρόθυρα διαζυγίου, αν όχι φόνου. Είχε μπει σε ουρές μόνον και μόνον επειδή υπήρχαν, χωρίς να ξέρει τι πουλιόταν μέχρι να φτάσει η σειρά του. Είχε σταθεί σε ουρά για να παντρευτεί και είχε σταθεί σε ουρά για να χωρίσει δέκα χρόνια αργότερα. Με τον καιρό τα πόδια του είχαν πρηστεί. Το ίδιο και η καρδιά του.

Με την άδεια εξόδου χωμένη στο διαβατήριο, ο Λέμουελ είχε ξεγλιστρήσει από τη χώρα χωρίς να πει λέξη στην πρώην σύζυγό του ή στους συναδέλφους του. Ούτε καν στην κόρη του, επίσημη συμβία ενός μαυραγορίτη, ο οποίος μονοπωλούσε την αγορά ποντικιών για υπολογιστές. Το μοναδικό πρόσωπο στο οποίο το εξομολογήθηκε ήταν η περιστασιακή ερωμένη του, μια ξεπλυμένη ξανθομάλλα δημοσιογράφος της *Πράβντα της Πετρούπολης*, ονόματι Αξίνια Πετρόβνα Βαλκόβα, που αφιέρωνε τα μεσημέρια της Δευτέρας και τα απογεύματα της Πέμπτης στην ταχυδακτυλογική εκμείευση στύσεων από την κουρασμένη του σάρκα. Η Αξίνια, πλάσμα της ρουτίνας, που ξόδευε απαραβίαστα μισή ώρα για να τακτοποιήσει το δωμάτιο του Λέμουελ πριν του επιτρέψει να ψαχουλέψει τα φερμουάρ, τις κόπιτσες και τα κουμπιά των ρούχων της, πήρε πολύ άσχημα το νέο της επικείμενης αναχώρησής του.

— Ανταλλάσσεις ένα χάος με ένα άλλο, του είπε, πιστεύοντας λανθασμένα ότι το χάος κάποιου άλλου θα αποδειχτεί καλύτερο. Ο φίλος σου ο Βαντίμ σου είπε ότι οι αμερικάνικοι δρόμοι είναι στρωμένοι με γουόκμαν Σόνυ. Παραδέξου το, Λέμουελ Μελόροβιτς, το μυαλό σου το ξέρει πως είναι παραμύθι, αλλά η καρδιά σου ελπίζει ότι μπορεί να είναι αλήθεια. Ούτως ή άλλως, το ταξίδι θα έχει άσχημο τέλος – πάντα σε γοήτευε περισσότερο ο πηγαίμος από το φτάσιμο.

Όταν αυτό το επιχείρημα δεν κατάφερε να εντυπωσιάσει τον Λέμουελ, εκείνη παρουσίασε το βαρύ πυροβολικό.

— Πολλοί θα σκότωναν για μια μόνιμη θέση στο Στεκλώφ. Πώς μπορείς να την εγκαταλείπεις έτσι;

— Όλοι στη Ρωσία έχουν μόνιμη θέση, παρατήρησε πικρόχολα ο Λέμουελ. Το πρόβλημα είναι ότι την έχουν στη Ρωσία.

Με τις κυρίες να προηγούνται, ο επισκέπτης καθηγητής (πάντα κουβαλώντας τη σακούλα του ντιούτι-φρη) και η επιτροπή υποδοχής στριμώχνονται στο πουλμανάκι του Ινστιτούτου για τα δώδεκα μίλια δρόμο μέχρι το χωριό, έδρα τόσο του Πανεπιστημίου όσο και του Ινστιτούτου. Ο Γουέρντ Πέρκινς, ο υπάλληλος γενικών καθηκόντων του Ινστιτούτου (οδηγός, νυχτοφύλακας, υδραυλικός, ηλεκτρολόγος, ξυλουργός και εκχιονιστής), ανοίγει την πίσω πόρτα.

— Τι κουβαλάς δω μέσα, κυρ καθηγητά; ρωτάει παλεύοντας με την πελώρια βαλίτσα. Τούβλα μήπως;

— Βιβλία ίσως, απαντάει ο Λέμουελ με φωνή που προδίδει τύψεις.

Η Ματίλντα Μπέρτουισλ τού σκάει ένα ενθαρρυντικό χαμόγελο. Ο Λέμουελ το ανταποδίδει αβέβαια. Ο Πέρκινς, ξεφυσώντας, χώνεται πίσω απ' τον τιμόνι, σηκώνει τα αυτιά του σκούφου του λες κι ακολουθεί κάποιο κανονισμό απογείωσης, φοράει το ακουστικό βαρηκοΐας του, τραβάει το τσοκ και βάζει μπρος τη μηχανή. Οι τέσσερις αντιολισθητικές αλυσίδες κροταλίζουν τόσο που η συζήτηση γίνεται δύσκολη.

— Από πού μας επισκέπτεται λοιπόν ο επισκέπτης καθηγητής; φωνάζει ο οδηγός πάνω απ' τον ώμο του. Κι όταν πιάσει δουλειά, σαν τι δουλειά θα κάνει;

Ο διευθυντής στρίβει στο κάθισμά του και ανοιγοκλείνει γρήγορα τα μάτια – ένας τρόπος να ζητήσει συγγνώμη για το εξισωτικό πνεύμα της αμερικάνικης κοινωνίας που επιτρέπει στους οδηγούς κάποιο βαθμό αναίδειας.

— Ήρθε από την Αγία Πετρούπολη, φωνάζει τού Πέρκινς. Όσο για τη δουλειά του, τυχαίνει να είναι ένας από τους πιο επιφανείς τυχαιολόγους του κόσμου.

— Δεν μου φαίνεται πως ξέρω τι είναι ένας περιφανής τυχολόγος και πώς βγάξει το ψωμί του, αλλά, έτσι κι έχει οτιδήποτε να κάνει με το χιόνι, σίγουρα έχει έρθει στο σωστό μέρος, παρατηρεί ο Πέρκινς. Μ' όλο αυτό το χιόνι, εδώ πέρα είναι ο παράδεισος του τυχολόγου. Κυρ καθηγητά απ' την Πετρούπολη, αν τυχόν είσαι και

σπορ τύπος, το μαγαζί κάτω απ' «Το Μικρούλι» νοικιάζει ελαφρά πέδιλα του σκι.

Η Ντι-Τζέι σπρώχνει τα μάτια με απόγνωση. Η Ματίλντα Μπέρ-τουισλ πνίγει ένα χαμόγελο πίσω από το θιβετιανό της γάντι. Ο Λέ-μουελ, σαστισμένος από τη συζήτηση –γιατί ένας τυχαιολόγος να χρειάζεται τα σκι; Και τι ή ποιος είναι «Το Μικρούλι»–, κοιτάζει κατσούφικα έξω. Τώρα που έχει επιτέλους φτάσει εκεί όπου πηγαίνει, νιώθει να παλεύει ενάντια σε κάτι σαν επιλόχειο κατάθλιψη. Η πρώτη του ματιά στην Ωραία Αμερική δεν βοηθάει. Το πουλμανάκι κροταλίζει κατά μήκος ενός πλατιού έρημου κεντρικού δρόμου στρωμένου με σκασμένη ηφαιστειακή άσφαλτο και όχι γουόκμαν Σόνυ, προσπερνώντας βουνά από πλαστικές σακούλες σκουπιδιών, που μοιάζουν λες και τις ξέβρασε η παλιόροια. Μακρουλοί σταλακτίτες πάγου σιάζουν από φανοστάτες, από ταμπέλες μαγαζιών κι απ' το τεράστιο ρολόι πάνω από την περιστρεφόμενη πόρτα μιας τράπεζας σε κάποια διασταύρωση. Ανοίγοντας δρόμο μέσ' από σωρούς βρόμικο χιόνι, το πουλμανάκι διασχίζει μια γέφυρα με σκουριασμένη κουνιαστή, περνάει σκοτεινά, νεκρωμένα βενζινάδικα, σούπερ-μάρκετ, επιπλάδικα ευκαιρίας κι ένα τούβλινο ενεχυροδανειστήριο ντράιβ-ιν δίπλα σε μια γκριζα ξύλινη εκκλησία με μια σινεματζιδική μαρκιζα που διαλαλεί ότι Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΣΩΖΕΙ, χωρίς να διευκρινίζει τι. Ο Λέμουελ βλέπει μια φωτισμένη αφίσα στο πλάι του δρόμου, που τον κάνει να αναρωτιέται αν θα τα βγάλει πέρα με τα αγγλικά του *Εγχειριδίου Ασκήσεων της Βασιλικής Καναδικής Αεροπορίας*. Σκύβει μπροστά και χτυπάει την Ντι-Τζέι στον ώμο.

— Τι σημαίνει «Κατ' ευθείαν στις πιο Φλόριντα πόλεις»; Πώς μπορεί μια πόλη να είναι πιο Φλόριντα από μια άλλη;

— Ε, κυρ καθηγητά απ' την Πετρούπολη, ρίξε ένα βλέφαρο σε κείνα κει τα δέντρα, του λέει ο Πέρκινς πριν η Ντι-Τζέι προλάβει να σκεφτεί μια σερβοκροάτικη μετάφραση της διαφήμισης. Έχουνε γίνει όλα σαν κλαίουσες, ε; Μόλις περάσαμε τη χειρότερη χιονοθύελλα από το 1929 – και χτες όλη μέρα έριχνε καρεκλοπόδαρα. Τη νύχτα η θερμοκρασία πήγε κι άραξε στους πέντε.

— Πέντε βαθμοί Φαρενάιτ ισοδυναμούν με μείον δεκαπέντε Κελσίου, σημειώνει ο Σεμπάστιαν Σκαρ.

— Καρεκλοπόδαρα; ρωτάει σαστισμένος ο Λέμουελ.

— Ανόητος ιδιωματοσιμός, εξηγεί ο Τσάρλντ Άτγουοτερ, που προσπαθεί να καλύψει ένα λόξιγγα.

Μπροστά τους, ένα φως που αναβοσβήνει στη σκεπή ενός αυτοκινήτου σκορπάει μικρές πορτοκαλιές εκρήξεις πάνω στο παγωμένο οδόστρωμα. Το πουλμανάκι πλησιάζει ένα φορηγό που σκορπίζει άμμο πάνω στον αυτοκινητόδρομο. Αλληθωρίζοντας από την προσπάθεια να δει μέσα στη νύχτα, ο Λέμουελ αρχίζει να διακρίνει τα κλαδιά και τα ηλεκτρικά καλώδια σκεπασμένα με πάγο να λυγίζουν από το βάρος τους. Βουλιάζοντας σε μια δελεαστική φαντασίωση, βλέπει μια νυχτοπεταλούδα να χτυπάει τα φτερά της κάπου στην απέραντη ερημιά της Σιβηρίας. Ο ασήμαντος στροβιλισμός που προκαλείται από το φτεροκόπημά της στον αέρα δημιουργεί μικροσκοπικούς κυματισμούς, που μεγαθύνονται με το χρόνο και την απόσταση ώσπου να γίνουν η σαρωτική χιονοθύελλα που παθαίνει την ανατολική ακτή της Ωραίας Αμερικής.

Άλλο ένα αποτύπωμα του χάους!

Η Ντι-Τζέι του δείχνει την πινακίδα στο σημείο που η εξοχή τελειώνει και αρχίζει το χωριό. Η κρυσταλλιασμένη ταμπέλα γράφει: «Πανεπιστήμιο Μπακγουότερ. Έτος ιδρύσεως 1835». Από κάτω μια άλλη ταμπέλα με μικρότερα γράμματα: «Έδρα του Ινστιτούτου Προηγμένων Διεπιστημονικών Μελετών του Χάους». Μετά από λίγο ο Πέρκινς σταματάει το πουλμανάκι μπροστά από ένα πράσινο ξύλινο σπίτι, με κλεισμένη σκεπαστή είσοδο αποτραβηγμένη από τον κεντρικό δρόμο. Μια ριπή παγωμένου αέρα μπουνιάρει στο πουλμανάκι καθώς ο Πέρκινς, με το σκούφο σφιχτοδεμένο στο σαγόνι και τα καλύμματα των αυτιών κατεβασμένα, ανοίγει την πόρτα και, αρπάζοντας το σκοιόνιο χερουίλι της βαλίτσας του Λέμουελ, παίρνει το μονοπάτι που 'χει στρωθεί με άμμο και τραβάει κατά το σπίτι.

Ο διευθυντής στρίβει στο κάθισμά του.

— Μ' όλο αυτό το κρύο, θα αποφύγω να σε συνοδεύσω μέσα. Σκύβοντας προς τον Λέμουελ, χαμηλώνει τη φωνή. — Πού κουρεύεσαι; Δεν σε πειράζει που ρωτάω, ε;

— Μόνος μου. Στον καθρέφτη.

Ο διευθυντής γλιστράει ένα φάκελο σε μια από τις τσέπες του ξεθωριασμένου καφέ παλτού τού Λέμουελ.